תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · כתובים

מנחת שי על נחמיה

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על נחמיה

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-נחמיה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק ב 6
פסוק ה 6
פסוק ט 6
פסוק יא 6
פרק ב 6
פסוק ח 6
פסוק יג 6
פסוק טז 6
פסוק יז 6
פרק ג 7
פסוק ג 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ח 7
פסוק יג 7
פסוק טו 7
פסוק טז 7
פסוק יז 7
פסוק יח 7
פסוק כ 7
פסוק כג 7
פסוק כד 7
פסוק ל 7
פסוק לא 8
פסוק לב 8
פסוק לד 8
פסוק לו 8
פסוק לז 8
פרק ד 8
פסוק א 8
פסוק ז 8
פסוק ט 8
פסוק י 9
פסוק יא 9
פסוק טז 9
פסוק יז 9
פרק ה 9
פסוק א 9
פסוק ה 9
פסוק ז 9
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק טז 10
פרק ו 10
פסוק ב 10
פסוק ג 10
פסוק ו 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק טז 11
פרק ז 11
פסוק א 11
פסוק ב 11
פסוק ג 11
פסוק ד 11
פסוק ז 11
פסוק טז 11
פסוק כא 11
פסוק כד 11

פסוק כז 11
פסוק לא 11
פסוק מג 12
פסוק מד 12
פסוק מח 12
פסוק נה 12
פסוק נח 12
פסוק סב 12
פסוק סג 12
פסוק סד 12
פסוק סח 12
פסוק עב 13
פרק ח 13
פסוק א 13
פסוק ד 13
פסוק ז 13
פסוק י 13
פסוק יב 13
פסוק יז 13
פרק ט 14
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 14
פסוק י 14
פסוק יא 14
פסוק יד 14
פסוק טו 14
פסוק יז 14
פסוק יח 14
פסוק כ 15
פסוק כא 15
פסוק כב 15
פסוק כג 15
פסוק כז 15
פסוק לב 15
פסוק לד 15
פסוק לה 16
פסוק לז 16
פרק י 16
פסוק יא 16
פסוק יג 16
פסוק כ 16
פסוק כח 16
פסוק לב 16
פסוק לד 16
פסוק לה 16
פסוק לח 16
פסוק לט 17
פרק יא 17
פסוק א 17
פסוק ז 17
פסוק יב 18
פסוק יג 18
פסוק יז 18
פסוק כב 18
פסוק כה 18
פסוק לא 18
פסוק לד 18
פרק יב 18
פסוק ד 18
פסוק ח 18
פסוק ט 18
פסוק י 19
פסוק יד 19

פסוק טו 19
פסוק טז 19
פסוק יז 19
פסוק כב 19
פסוק כד 19
פסוק כז 19
פסוק כח 19
פסוק ל 19
פסוק לא 20
פסוק לו 20
פסוק לז 20
פסוק לח 20
פסוק לט 20
פסוק מא 20
פסוק מג 20
פסוק מד 21
פסוק מה 21
פסוק מו 21
פרק יג 21
פסוק א 21
פסוק ב 21
פסוק ט 21
פסוק י 21
פסוק יא 21
פסוק יב 21
פסוק טו 22
פסוק טז 22
פסוק יט 22
פסוק כא 22
פסוק כה 22
פסוק כז 22
פסוק ל 22

פרק א

פסוק ב
ויבא חנני. במקצת ספרים הטעם בנו"ן ראשונה ובקצתם בנו"ן שניה ויש לקיים גירסא ראשונה שכן הוא ואצוה את חנני אחי לקמן בריש סימן ז' ובסי' י"ב ויהודה חנני וכן (במלכים א' י"ו) (ובד"ה א' כה):

פסוק ה
ואמר אנא. בס"ס בטעם א' לבד בנו"ן ועיין מ"ש בהלל:

פסוק ט
והבואתים. והביאתים קרי ועיין מסו' (ירמיה סי' כה) במ"ג:

פסוק יא
אנא אדני. ברוב הספרים בב' טעמים ובהלל הארכתי:
והצליחה נא. מלעיל ובמדוייקים הלמ"ד במאריך ועיין מ"ש בסוף הלל:

פרק ב

פסוק ח
את שערי הבירה אשר לבית. כך הם הטעמים במדוייקים:

פסוק יג
ואהי שבר בחומת ירושלים. וכן ואהי שבר בחומה שבסמוך שניהם בשי"ן ימנית לרש"י לשון שבירה ולראב"ע ורד"ק בשי"ן שמאלית ענין מחשבה או סברא ומסו' מסייעא לה שעל אלו השנים אומרת ב' וחסר ואילו בשי"ן ימנית איכא אחריני:
אשר המופרוצים. הם פרוצים קרי והוא חד מן ט"ו מלין דכתיב מלה חדא וקריין תרתי וסימן (בד"ה א' כז) ועיין בפי' אבן עזרא ומה שכתבתי (בישעיה ט):

פסוק טז
וליתר עשה המלאכה. בה"א:

פסוק יז
נצתו. בדגש הצד"י:

פרק ג

פסוק ג
בני הסנאה. בדג"ש הסמ"ך:

פסוק ה
הביאו צורם. ב' חסר אל"ף בלישנא ואידך באחד ענק מצורוניך:

פסוק ו
המה קרוהו. בצירי הקו"ף כחברו דלעיל והם ב' מלא ובענין וכן כתב רש"י שאין הקו"ף נהוגה לינקד בחירק בענין זה מפני ריש שלאחרי' כמו ברך חרף:

פסוק ח
עזיאל בן חרהי'. ברוב ספרים מדוייקים ה"א באמצע תיבה ונקוד שלה חטף פתח וי"ס תרתי' בחי"ת:

פסוק יג
השפות. בקמץ הה"א במקצת מדוייקם וכ"כ הראב"ע והשי"ן בשו"א לבדו:

פסוק טו
ויעמידו. ויעמיד קרי:

פסוק טז
הגברים. כן כתוב לא הגברים:

פסוק יז
לפלכו. הכף דגושה רש"י. והגהת שרשים:

פסוק יח
אחריו החזיקו אחיהם. בחטף פתח החי"ת של אחריו:

פסוק כ
זבי. זכי קרי והוא חד מן מלין דכתיבי' בי"ת וקריין כף:

פסוק כג
ענניה. ברוב המדוייקים בקמ"ץ הנו"ן:

פסוק כד
בנוי בן חנדדו. בחי"ת כחברו שלמעלה:

פסוק ל
אחרי החזיק חנני. אחריו קרי:

מדה שני. שני דסבירין שנית ב' הדין ואידך אל בית הנשים שני דאסתר:

פסוק לא
אחרי החזיק מלכי'. אחריו קרי':

פסוק לב
ובין עלית הפנה. חצי הספר בפסוקים:

פסוק לד
היכלו ביום. בבי"ת:

פסוק לו
בארץ שבי. במקצת ספרים קדמונים כ"י ומהדפוס שבים במ"ם וכ הוא בפי' רש"י ויחייא ומאיר נתיב גם בעל א"ת כתב שבים בגליון עשרים וארבע שלו ותמיהא לי מילתא טובא:

פסוק לז
ואל תכס על עונם. בכל המדוייקים כתוב ואל בוא"ו וקשיא י דהא חזינן בחילופי דפליגי בי' מערבאי ומדינחאי ולמערבאי בלא וא"ו:

פרק ד

פסוק א
שמע סנבלט. אין דגש בנו"ן:
כי החלי. בדגש הלמד:

פסוק ז
ואעמיד. בחטף פתח העי"ן וכן חברו שבפסוק:
בצחחיים. בצחיחים קרי והצד"י דגושה:
רמחיהם. בכל ספרים שלפני הרי"ש בקמ"ץ חטוף ובשרשים כתבו בתחלה בשוא הרי"ש וקמ"ץ המ"ם רמחיהם ואח"כ כתב ובמקצת מדוייקים רמחיהם בקמץ הרי"ש על העיקר במשקל חדשיכם ומועדיכם וכ"כ ר' יונה ע"כ ובספר מכלול דף ר"ח כתב שהוא קמץ:
וקשתתיהם. בדגש השי"ן ורפה התי"ו כן הוא בכל ס"ס ועיין מ"ש (תילים לז) ובדוכתי אחריני:

פסוק ט
ונשוב. ונשב קרי:

פסוק י
והשרינים. במקצת מדוייקים כ"י בשי"ן שמאלית וממה שכתב רד"ק בשרש שדה משמע שכל כיוצא בזה שפירושו לבוש ברזל בשי"ן ימנית האמנם כיון שמצאנו לבשו הסרינות (בירמיהו מ"ו:ד') וכן ואל יתעל בסרינו (בירמי' כ"א) יוכל להיות שימצא ג"כ בשי"ן שמאלית כן נ"ל:

פסוק יא
עמשים. לית וכתוב שי"ן:

פסוק טז
והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. בדפוס ויניציאה שנת רע"ח כתוב והי' וזו היא טעות גדולה מהמדפיס ואולי סמך על נוסחאות שמצא בגמרא בריש פ"ק דברכות ובסוף פ"ב דמגילה ואי מהא לא אריא כי פעמים רבות נמצאו בגמ' מקראות שאינם כהוויתם כמו שכתבו התוספות בכמה מקומות ואין להקפיד בכך ועוד אכתוב מזה (בד"ה א ה) ע"ש:

פסוק יז
שלחו. בחירק וכן במסורת שלחו ג' וסימן מן שלחו אותם (ד"ה א' ח) ואיש שלחו בידו (ד"ה ב' כג) איש שלחו המים:

פרק ה

פסוק א
היהודים. בדגש היו"ד:

פסוק ה
ואין לאל ידנו. במקצת מדוייקים חסר יו"ד אחר הדל"ת והמסורת מכרעת כמותם כי בסוף פרש' בראשית נמסר ידינו ו' מלאים ואין זה במניינם:

פסוק ז
משא איש באחיו. זה אחד מן המקומות שקלקלו המדפיסים לכתוב משא בשי"ן שמאלית ותשובתן בצדן איש באחיו אתם נשים וכיוצא נעזבה נא את המסא הזה שבסמוך וכן ומשא כל יד. הכתוב בזה הס' סימן יו"ד הן ודומיהן שפירושן לשון הלואה כולם בשי"ן ימנית:
אתה נשאים. נשים קרי והאל"ף יתירה בכתיב וכן במסורת נשים ג' ובענין וסי' וימלך לבי עלי. וגם אני אחי:

השיבו נא להם. קדמאה נשאים כתיב ושארא נשים כתיב:

פסוק ח
ויחרישו. החי"ת בחטף פתח:

פסוק ט
ויאמר. ואמר קרי וזהו אחד מן ד' דכתיב ויאמר וקריין ואמר וסימני' במסורת:

פסוק י
את המשא הזה. בשי"ן ימנית כמ"ש למעלה:

פסוק יא
כרמיהם זיתיהם. בדפוס ישן נמצא וזיתיהם בוא"ו ואין לחוש עליו:

פסוק טז
הזאת החזקתי. כן כתיב החזקתי לא התחזקתי:

פרק ו

פסוק ב
יחדו בכפירים. בכמה ספרים מדוייקם מלא דמלא ובמלה הזאת יש חילוף בין מערבאי למדנחאי ולא נתברר מהו החילוף אולי הוא בין מלא וחסר ושמא החילוף הוא אי כתיב או קרי ככפירים בכ"ף כמו יחדו ככפרים ישאגו (ירמיה נ"א):

פסוק ג
מלאכה גדולה. במדוייקים מלא וא"ו וכן הוא לפי המסורת (דאסתר ד):

פסוק ו
וגשמו. ברוב הספרים הגימל פתוחה ולא קמוצה:

פסוק ח
בודאם. יתיר אל"ף:

פסוק ט
מיראים. היו"ד בקמ"ף:

ועתה חזק. כן כתיב ועתה במדוייקים לא ואתה כמו שנמצא בדפוס ישן:

את ידי. כן כתיב ידי לא ידי כמו שהוא בקצת ספרים:

ונסגרה. הגימ"ל בדג"ש:

פסוק טז
ויראו. לפי המסורת הוא מלשון יראה שכן נמנה עם ד' חסר יו"ד על כן נכון להיות היו"ד במאריך שהשוא נע כמו שמצאתי במקצת מדוייקים אבל לפי' רש"י שהוא מן ראה לא יהיה בו מאריך כי השוא נח:

פרק ז

פסוק א
והמשררים. אין דגש במ"ם:

פסוק ב
חנני אחי. ברוב הספרים מלעיל כמ"ש לעיל סי' א':

פסוק ג
ויאמר להם. ואמר קרי כמ"ש לעיל בסי' ה':
והעמיד. מלא יו"ד למערבאי:

פסוק ד
וגדלה. המסורת ב' חד מלא וחד חסר זהו החסר והמלא וגדולה היא אלי (קהלת ט):

פסוק ז
נחמני. ברוב הספרים כ"י הטעם המ"ם:
מרדכי בלשן. במקצת ספרים הדל"ת בחטף קמץ כמ"ש (באסתר ב):

פסוק טז
בני בבי. בקמץ הבי"ת:

פסוק כא
בני אטר לחזקיה. במדוייקים אין זקף קטן במלת אטר:

פסוק כד
בני חריף. בהרבה מדוייקים מלא יו"ד:
מאה שנים עשר. י"ס ושני בוא"ו והרוב בלא וא"ו:

פסוק כז
ונטפה. מתחלת ונטופה מלא וא"ו:

פסוק לא
אנשי מכמס מאה עשרים ושנים. בכמה ספרים מדוייקים כתוב עשרים בלא וא"ו:

פסוק מג
לבני להודוה. ברוב הספרים כן כתיב וקרי ואין בהם להודי' קרי גם לא נמנה במסורת עם מלין דכתיבין וא"ו באמצע תיבותא וקריין יו"ד:

פסוק מד
המשררים. אין דגש במ"ם:

פסוק מח
בני שלמי. בשי"ן שמאלית ברוב המדוייקים:
נפושסים. נפישסים קרי:

פסוק נה
בני סיסרא. הבי"ת בגעיא בס"ס:

פסוק נח
בני יעלא. העי"ן בשוא לבד כמ"ש בעזרא סימן ב':

פסוק סב
שש מאות וארבעים ושנים. בספרים כ"י מדוייקים וארבעים בוא"ו:

פסוק סג
בני חבי'. במקצת מדוייקים החי"ת בשוא ופתח וכן (בעזרא ב':ס"א):
הגלעדי אשה. עיין מ"ש (בד"ה ב' כא):

פסוק סד
בקשו. קלה הקו"ף:
המתיחשים. החי"ת בשוא לבדו במדוייקים כ"י וכן לעיל בעזרא סימן ב':

פסוק סח
סוסיהם. שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה. במקצת ספרים כ"י מדוייקים גם בדפוס נפילי לא נמצא פסוק זה ובאחד מספרים הנזכרים מצאתי כתוב בגליונו לשין הזה מצאתי בהעתק סוסיהם שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה ולפי המסורת נראה שהוא טעות ע"כ. וזו היא המסורת שנכתב בספר הנזכר בקדמאה סוסיהם פרדיהם גמליהם בבתראה חסר סוסיהם פרדיהם וכתיב גמלים ע"כ ופי' קדמאה היינו דספר עזרא ובתראה הדין דנחמי' ויש לדעת כי במ"ג בסוף סיפרא כתוב סכום פסוקי דעזרא תרפ"ח וקשה כי בפרטן אי אתה מוצא רק תרפ"ו וע"ק כי חצי הספר בפסוקים הוא ובין עלית הפנה כמ"ש לעיל בסימן ג' וכן הוא בכל הספרים וכשתחשוב משם עד ראש הספר אינם כי אם שמ"ב פסוקים ומשם ועד סוף הספר

שד"מ לכן נראה שטעות נפל בדפוס וצ"ל תרפ"ו פסוקים וכן מצאתי בנסחא כ"י ולגרסת הספרים שאין בהם פסוק האמור למעלה אתי שפיר נמי חצי הספר דחצי הראשון שמ"ב פסוקים וחצי האחרון שמ"ג וכשתצרפם יחד יעלו לסכום תרפ"ה ועיין חילוף דומה לזה ביהושע כ"א:

פסוק עב

והמשררים. בלא דגש המ"ם:

פרק ח

פסוק א

ויאספו כל. הכ"ף רפה:

פסוק ד

ומישאל. בוא"ו:

וחשבדנה. בפתח הבי"ת:

פסוק ז

ושרבי'. ברוב המדוייקים ברי"ש בצירי לא סגול:

הודי'. בדגש היו"ד:

פסוק י

לאדנינו. זהו אחד מן ז' מפקין אל"ף בלישנא כמ"ש בתילים סימן קל"ה:

ואל תעצבו כי חדות. במקצת ספרים הצד"י בשו"א ורוב המדוייקים בצירי:

מעזכם. הזי"ן דגושה כמ"ש (בישעיה כ"ג):

פסוק יב

ולעשות. בחטף פתח העי"ן:

פסוק יז

מימי ישוע בן נון. בערכין פ' המוכר את שדהו מייתי להאי פסוקא והתם כתיב יהושע והכי איתא במדרש קהלת רבתי פסוק דור הולך ודור בא ובכולהו ספרי דאית לן כתיב ישוע בלא ה"א וזהו שכתב החכם ן' עזרא ישוע נקרא בג' שמות ר"ל הושע יהושע ישוע והסי' אתמר בהדיא בירושלמי פ"ו דשביעית כי לא עשו מימי ישוע בן נון ולמה ישוע ר' הללברי' דשמואל בר נחמן פגם הכתוב כבוד הצדיק בקברו מפני כבוד הצדיק בשעתו. פי' צדיק בקבר יהושע שחסר הכ' אות משמו לכבוד צדיק בשעתו דהיינו עזרא הסופר והכי איתא באגדת שמואל פ' ט"ו:

פרק ט

פסוק ג
רבעית היום ורביעית. לפי המסורת דסוף יחזקאל שניהם חסר יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תנינא וכן נמצא בקצת מדוייקים:

פסוק ד
שבניה בני. הנו"ן בחירק לא בפתח:
שרבי'. הרי"ש בצירי כמ"ש למעלה וכן בפסוק הנמשך:

פסוק ה
מן העולם עד העולם. חזינא למקצת ספרי דגרסי ועד בוא"ו ושיבושא היא דבמסורת מני לר' בהדיא דכתיב עד העולם בלא וא"ו:

פסוק י
את* עשית. אתה קרי:

פסוק יא
במצולת. בחולם וברוב המדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא ולא נחוש למה שכתוב במסורה גדולה פ' בשלח ועיין מ"ש שם ובתילים פ"ח:

פסוק יד
ומצוות וחקי. לית מלא תרין ואוי"ן ובירושלמי פ' ארבעה נדרים אמר ר' אלעזר בר אבינא מצוות שבת מליא להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצוותי' של תורה פי' מצוות דכתיב גבי שבת דכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות מלא ב' ואוי"ן:

פסוק טו
ולחם משמים נתת. במקצת מדוייקים חסר ה"א וכן מצאתי במסרה כ"י נתת ד' חסר בסיפרא וסימן ולחם משמים. ורוחך קדמאה דפסוק:

פסוק יז
ורב וחסד. חסד קרי:

פסוק יח
העלך. בדפוס נפולי כתוב העלוך כלשון הכתוב בפרשת כי תשא ובמלכים א' יב וגם בדפוס ישן מויניציאה יש הערה מחילוף זה. וזה טעות גדול מהמדפיס כי המסורת מוכיח שכתוב העלוך שבפרשת כי תשא נמסר העלוך ג' ב' בפרשת כי תשא וא' במלכים:

העלך ממצרים. במקצת ספרים ישנים מהדפוס כתוב מארץ מצרים כלשון הכתוב בתורה ובנביאים ובכולהו נסחי עתיקי ודוקני כתוב ממצרים ולית פסיקא:
נאצות. בסגול הנו"ן וכן חברו שבפרשה והם שנים במסורת:

פסוק כ

והם במלכותם. (דפ' ל"ה) ב' בו ע"כ. וכולהון בהאי עניינא והכי אשכחנא נמי במסרה רבתא דדפוסא פרשת תרומה דנמסר סימן מן ונתת נתת כ"ט חסר וקחשיב בגווייהו ד' איליין דאמרן ואיתמר נמי התם והם במלכותם ב' בו ובמסרה כ"י נמי דכוותה. ברם אשכחנא דכתוב בה ולחם משמים פליגא. ורוחך הטובה. פליגא. ונמצאת מסרה זו מוחלפת בגירסתה עם אותן שזכרתי והרבה יש כמותה בספרי המסרות:
ומנך. במקצת ספרים הנו"ן דגושה ובס"ס בלא דגש וכן במכלול דף רמ"ו מה שמצאנו ומנך לא מנעת מפיהם. שהמ"ם פתוחה ידמה כי הנו"ן תדגש אלא שהוקשה כמו הרבה מן הדגושים:
ויירשו את הארץ. בשני יודי"ן ועיין מה שכתבתי (במלכים ב' י"ז):

פסוק כא

שלמתיהם לא בלו. במסרה גדולה ב' חסר בלישנא וסימן לא בלו שלמתיכם סוף פרשה כי תבא. וריח שלמתיך כריח לבנון (שיר השירים ד':י"א) וקשה כי מצאנו עוד שלמתיהם לא בלו דהכא חסר מכל הספרים ונמסר עליו ג' חסר בלישנא:

פסוק כב

לפיאה. סוף פרשת תרומה לפאה דגש והדין דנחמי' לפאה רפי:
ויירשו את ארץ. במאריך:

פסוק כג

הרבית. בחירק הבי"ת:

פסוק כז

ויושיעום. במקצת ספרים כתבו ויושיעום בפתח הוא"ו וברובן של מדוייקים הוא"ו בשוא:

פסוק לב

לשרינו ולכהנינו. במקצת דפוסים ישנים לכהנינו בלא וא"ו ובכל ספרים כ"י בוא"ו:

פסוק לד

ולעדותיך. הוא"ו נקראת כמ"ש בריש אלפ"א בית"א רבתי דתילים:

פסוק לה
והם במלכותם. וגו' אשר נתתי להם וגו' בכל המדוייקים חסר ה"א וכן חבר שבפ' אשר נתתי לפניהם וכן נכון עפ"ה שכתבתי למעלה:

ולא שבו. הוא"ו בגעיא בס"ס:

אשר נתתה לאבותינו. מלא ה"א ברוב המדוייקים וכן דינו מכח המסרות דלעיל:

פסוק לז
אשר נתת עלינו בחטואתינו. בה"א:

פרק י

פסוק יא
ואחיהם שבני'. בבית וכן הכתוב לקמן:

פסוק יג
שרבי'. בצירי הרי"ש:

פסוק כ
נובי. ניבי קרי:

פסוק כח
מלוך. מלא וא"ו:

בענה. י"ס בענא באל"ף:

פסוק לב
המביאים. במדוייקים קלה המ"ם והה"א במאריך:

ומשא כל יד. בשי"ן ימנית כמ"ש לעיל סי' ה':

פסוק לד
ולקדשים. בס"ס הקו"ף בשוא לבד וספרים אחרים בחטף קמץ:

פסוק לה
על קרבן. בשלש נקודות:

פסוק לח
אל לשכות. הכ"ף רפי:

ומעשר אדמתינו. בספרים מדוייקים העי"ן בשוא לבדו וכן לקמן בסימן י"ג ומעשר הדגן:

המעשרים. הה"א במאריך:

פסוק לט

במעשר. בשוא לבד העי"ן והראוי בהעשר ן' עזרא ורד"ק:

יעלו את מעשר. בספרים מדוייקים העי"ן בחטף פתח ובמסרה רבתא מעשר ג' דגשין ר"ל בשוא פשוט וכל מעשר הארץ מזרע הארץ. וכל מעשר בקר וצאן (פ' בחקתי). כי את מעשר בני ישראל (פרשת קרח) ע"כ. מהכא משמע דכל שאר מעשר דשי"ן דילהון בפתח רפויין ר"ל שהעי"ן בח"פ וכ"כ בעל מסו' המסו' בסף מאמר ג' ותרי תמיהי איכא במילתא חדא דאשכחן פסוקי אחריני טובא דכתיבין מעשר בשו"א לבד ותרתי מנייהו בפ' ראה מעשר דגנך תירשך. את כל מעשר תבואתך. ותרתי אחריני ביחזקאל סי' מ"ה וחד בפ' כי תבא כי תכלה לעשר את כל מעשר וחד בד"ה ב' ל"א מעשר בקר וצאן וחד בסוף נחמי' הביאו מעשר הדגן ועוד קשה דלא אשכחן בחטף פתח בספרי דיקי רק הדין דנחמי' יעל את מעשר וכן מסור עליו בס"א מטוליטולא לית חטף פתח ושארא חטף ומספקא לי מילתא כלילא וקשיא לי כמה שני ולא שנינא בה מידי דאית בה מששא משום דאית בה קיטרי וכמה ספרייא טעו בה ואטעו לכולהו ספרי וצריכא ודאי עיונא ודקדוקא והשתא לפום מאי דחזיתי ברחמי מחרי' דשמיא אשכחנא נוסחא דיקא וברירא כנהורא וליכא למינדע מינה דכל ספרי עתיקי קיימי כוותא ודא היא כל קריא מעשר במ"א מעשר והיה הכהן בן אהרן דסופי דעזרא. וכל מעשר המעשר דכוותי' בר מן חד בעשר הלוים דוהי' הכהן בן אהרן ע"כ. ובמ"ק דילן נמסר על בעשר הלוים לית ואחד לעשר והוא כי תכלה לעשר דכי תבא וחזינא נמי מסר' אחריתא בהאי לישנא וסימן כל מעשר חטף בלא חטף פתח בר מן אחד חטף פתח והיה הכהן בן אהרן וכל מעשר המעשר דכוותי' חטף פתח בן מן אחד בעשר הלוים ע"כ. והלין תרי. לישני חד אורחא אית להו ונסחי מעליא נינהו ולית בהון ספיקא כלל. ובהכי ריעטן כולהו פסוקי שפיר:

פרק יא

פסוק א

הפילו גורלות. בכל ספרי ישנים מלא דמלא וכן דינו מכח מסורת ריש פ' אחרי מות שנמסר שם ד' חסרים וא"ו קדמאה בלישנא ואין זה מהם:

פסוק ז

בן מעשיה. לא יתכן דגש ביו"ד:

פסוק יב
עשה המלאכה. בספרים מדוייקים עשה בה"א וכן ראוי כי לא נמנה בפרשת ויקהל עם ט"ז עשי כתי' יו"ד בקריאה:

בן פללי'. בדפוס ישן כתוב צללי' וטעות גמור הוא:

פסוק יג
ראשים לאבות. בס"ס הלמ"ד בשו"א וי"ס בקמץ:

פסוק יז
בן ידיתון. ידותון קרי:

פסוק כב
עזי בן בני. בבי"ת:

פסוק כה
וביקבצאל. במקצת מדוייקים אין דגש בקו"ף ובס"א כ"י נגררה היו"ד ונשאר הדגש:

פסוק לא
ועיה. במדוייקים כ"י בה"א:

פסוק לד
חדיד. בשני דלתין:

פרק יב

פסוק ד
גנתוי. בס"א כ"י ובדפוס ישן בנתון בנון ובכל שאר ספרים ביו"ד:

פסוק ח
בנוי. בשורו"ק:

שרבי'. בצירי הרי"ש:

הידות. בדגש היו"ד עיין מכלול דף קס"ט ושרשים שרש ידה ובספר הרכבה לר' אליהו הלוי אות הה"א:

פסוק ט
וענו. ועני קרי:

פסוק י
ואלישיב *את יוידע. מקצת ספרים כתוב ואלישיב הוליד את יוידע אבל בספרים ספרדי כ"י מדוייקים וגם בספר ישן מארץ אשכנז ובדפוס נפולי אין בהם תיבת הוליד ולא עוד אלא שנכתב עליו לית חסר הוליד:

פסוק יד
להמלוכי. למליכו קרי כן הוא בספרים מדוייקים:

לשבני'. כן כתיב:

פסוק טו
עדנא. בשוא נח:

חלקי. בסגול החי"ת:

פסוק טז
לעדוא. לעדיא קרי:

פסוק יז
למנימין. מלא ע"פ המסורת:

פסוק כב
על מלכות דריוש. במסורת פרשת ויחי נמסר מן ט' על דסבירין עד וקרינן על כמ"ש לקמן בהאי סי':

דריוש. י"ס בפתח ועיין מ"ש בדניאל ריש סימן ו':

פסוק כד
שרבי'. בצירי הרי"ש:

במצות. בבי"ת:

פסוק כז
בקשו. קלה הקו"ף:

פסוק כח
המשררים. המאריך בה"א:

פסוק ל
ויטהרו הכהנים. בספרים כ"י מדוייקים הטי"ת בפת"ח:

ואת השערים. בדפוס נפולי כתיב השוערים ושבוש הוא:

פסוק לא
ואעלה. במדוייקים הלמ"ד בסגול וכן משפטו מכח המסורת והם כתובים כן וסימן בעמוס סוף סימן ד':

פסוק לו
ואחיו שמעי'. בס"ס שתי המלות בגעיא. מללי גללי. ברובן של ספרים מדוייקים שמות אלו שניהם במאריך ובחטף פתח וכ"כ ר' אלייא המדקדק בפרקי שירה שיר י"ב ועיין עוד מ"ש המדקדק בהגהת מכלול דף צד והגהתו היא על דפוס קושטאנטינא. ומה שכתוב שם אבל מללי אינה מן המנין ר"ל אבל חללי וכבר הרוחתי בזה הענין בריש פרשת לך לך ועיין מ"ש שם:
חניני. הטעם בנו"ן ראשונה כמ"ש לעיל סימן א':

פסוק לז
ועד שער המים מזרח. בס"א כ"י ישן כתוב ועל וכן רשם החכם לונזאנו בגליון ספרו אמנם בכל שאר ספרים כתוב ועד:

פסוק לח
למואל. ליית ויתיר אל"ף וכ"כ בשרשים באל"ף נחה אחר הוא"ו:

פסוק לט
ועל שער הישנה ועל שער הדגים ומגדל חננאל. במסו' פרשת ויחי נמסר סימן מן ט' על דסבירין עד וקריין על ושנים מהם אלו שבפסוק זה ומה שכתוב שם י"א נראה להגי' ט' שבפרטן אי אתה מוצא כי אם ט' ואלו הן וירכתו על צידון פ' ויחי. על המעברות (יהושע ב'). על מידבא (יהושע יג). על טבת (שופטים ז). על גבעת גרב (ירמיהו ל"א:ל"ט) ועל כנף שקוצים (דניאל ט':כ"ז). על מלכות דריוש דלעיל. ועל שער הישנה. ועל שער הדגים ומגדל חננאל ב' בו הרי ט' ועד השתא לא אשכחנא יתיר:

פסוק מא
אליועיני. בהרבה מדוייקים מלא יו"ד אחר עי"ן וכן הוא במסורת ועיין מ"ש בס' עזרא סימן יו"ד:

פסוק מג
שמחת ירושלים מרחוק. ערבובי גרסאות יש כאן י"ס שגורסים ירושלם עד מרחוק. ובספ' קדמון כתוב ירושלם למרחוק ובדפוס נפולי עד למרחוק והגירסא ההגונה אצלי ירושלם מרחוק וכזאת מצאתי ברוב מדוייקים כ"י שלפני וכן במאיר נתיב גם החכם לונזאנו הגי' כן בספרו וכתב בקדמון אין עד וכן בס"ס:

פסוק מד
ולמעשרות. בקצת ספרים העי"ן בשוא ובמדוייקם בפתח:

פסוק מה
במצות דויד. בכ"ף:

פסוק מו
ראש*. ראשי קרי:

פרק יג

פסוק א
עמני. במקצת מדוייקים חסר וא"ו ומה שכתבו במסורת בכלל המלאי' לא יבוא עמוני. הוא אותו של תורה בפרשת כי תצא:

פסוק ב
ויהפך אלהינו הקללה. בכל ספרים מדוייקים כ"י שלפני חוץ מאחד אין בהם מלת את וטעות סופרים הוא שעל הרגל לשונם הלכו באותו של תורה וגם החכם לונזאנו כתב בספרו שבספר קדמון וספרי ספרד אין בהם מלת את:

פסוק ט
האלהים את המנחה והלבנה. יש ספרי שכתוב בהם את הלבנה והמסורת מוכיח שכתוב והלבנה. וחסר וא"ו אחר הבי"ת שכן אומרת והלבנה ב' א' חסר וא' מלא והמלא הוא בד"ה א' סימן ט' וכן בספרים כ"י מדוייקים:

פסוק י
מנות הלוים לא נתנה. כן כתוב למערבאי ולמדנחאי נתנו:
והמשררים. אין דגש במ"ם:

פסוק יא
ואקבצם. יש ספרים ואקבצם וברוב המדוייקים שלפני בשני שואים וכן הגי' החכם לונזאנו בספרו בשם ס"ס:

פסוק יב
מעשר. העי"ן בשוא לבדו בס"ס המדוייקים וכבר נתבאר זה הענין על תשלומו למעלה בסימן יו"ד:
והיצהר לאוצרות. וכן על אוצרות דבתריה תרווייהו מלא דמלא במס' אחריתי דאיתא (בירמי' נא) ועיין מ"ש (בד"ה א' ט'):

פסוק טו

ועמסים. בגעיא הוא"ו:

ומביאים ירושלם. כ"כ לא לירושלם:

פסוק טז

מביאים דאג. לית כתיב אל"ף:

לבני יהודה ובירושלם. כן כתוב בוא"ו ומי שכתב בירושלם בלא וא"ו טעה שכן נמסר (בירמי' סימן כ"ז) יהודה ובירושלם ג' דסמיכין בקריא וסימנהון וגם את האבות דיאשי' דמלכים ואם נביאים הם (ירמיהו כ"ז:י"ח). והצרים ישבו בה דעזרא וכן מצאתי במסורת כ"י:

פסוק יט

צללו. הלמ"ד בשוא"א לבדו כדרכנו והם ג' במסורת דין ודשירת הים וסוף חבקוק אנ"ך:

לא יבא משא. בדפוס ישן כתוב ולא בוא"ו ואין כן בשאר ספרים:

פסוק כא

מן העת ההיא. בכל ספרים כ"י מדוייקים כן כתיב ביו"ד לא כדפוסים שכתוב ההוא בוא"ו וקרי היהא:

אשדודיות עמוניות. תרווייהו מן תיבותא דחטפין קמצין ויתירין וא"ו במסרה רבתא אות וא"ו:

פסוק כה

ואקללם. קל הלמ"ד:

פסוק כז

להשיב. חסר וא"ו וכן במסורת להושיב ב' חד חסר וחד מלא וסימנהון עם נדיבים דתפלת חנה מלא נשים נכריות חסר:

פסוק ל

וטהרתים. ב' בקריא וסימנהון מכל נכר. מכל עונם (ירמיהו ל"ג:ח'). ה' לטובה יזכינו. ומכל חטאתינו יטהרנו. אמן: